

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Použití zbraně dle zákona o Policii České republiky

Oprávnění použít zbraň představuje nejzávažnější prostředek, který zákon příslušníkům Policie České republiky (dále jen „policisté“) dává k dispozici. Použití zbraně lze bezesporu označit za „ultima ratio“, tedy poslední možnost, kterou mohou policisté (za zákonem stanovených podmínek) využít k tomu, aby dosáhli cíle sledovaného zákrokem.

Kromě Policie České republiky (dále jen „policie“) pouze velmi málo dalších orgánů veřejné moci disponuje takto citelným prostředkem donucení. Proto je třeba věnovat tomuto právnímu institutu náležitou pozornost, a to jak z hlediska teorie tak i z hlediska praxe.

Oprávnění policistů použít zbraň je upraveno v § 56 a částečně též i v § 57, 58 a 59 zákona č. [273/2008](#) Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o policii“). Jednotlivé případy, kdy jsou policisté oprávněni použít zbraň, jsou taxativně vymezeny ve výše zmíněném § 56 odst. 1 písm. a) až h) zákona o policii.

Z hlediska teorie by bylo možno jednotlivé případy, kdy jsou policisté na základě zákona o policii oprávněni použít zbraň, rozlišit dle několika různých hledisek. Předně ne ve všech případech je objektem použití zbraně policistou osoba. Na základě § 56 odst. 1 písm. f) a h) zákona o policii, může policista taktéž použít zbraň k zadržení dopravního prostředku, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví. „Cílem střelby“ není v tomto případě řidič dopravního prostředku, ale pouze jeho vozidlo. Dále je policista oprávněn použít zbraň ke zneškodnění zvířete, jež ohrožuje život nebo zdraví osoby.

Ostatní případy, kdy je objektem použití zbraně osoba, je možno rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří případy, kdy je policista oprávněn použít zbraň proti osobě, která svým jednáním aktivně ohrožuje jeho život nebo zdraví a nebo život nebo zdraví jiných osob. Sem lze zařadit případy použití zbraně policistou jež jsou upraveny v § 56 odst. 1 písm. a), d), e) a g) zákona o policii, tedy případy kdy je policista oprávněn použít zbraň v nutné obraně a krajní nouzi, nelze jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku, v případě kdy policista odvrací násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt nebo prostor a jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby.

Nakonec jsou v § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii upraveny dva případy kdy je policista oprávněn použít zbraň proti osobě, která v danou chvíli buď nevyvíjí žádnou aktivitu, či vyvíjí pouze takový druh aktivity, prostřednictvím které život či zdraví policisty ani dalších osob ani jiné významné zákonem chráněné zájmy bezprostředně neohrožuje (vyjma zájmu státu a společnosti na zadržení „nebezpečného pachatele“ a jeho následném spravedlivém potrestání podle zákona). Jinak řečeno, kdy osoba klade pouze pasivní odpor. Jedná se o případ, kdy se „nebezpečný pachatel“, proti němuž policista zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt a oprávnění policisty použít zbraň aby zamezil útěku „nebezpečného pachatele“, jehož nemůže jiným způsobem zadržet. A právě nad těmito dvěma posledně uvedenými případy možného použití zbraně policistou

bych se chtěl v krátkosti blíže zamyslet.

Ústavněprávní základ § 56 odst. 1 písm. a) až h) zákona o policii se nachází především v textu Usnesení předsednictva ČNR č. [2/1993](#) Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina“). Neboť Listina připouští možnost zbavení života člověka (osoby) v souladu se zákonem.[1] Nicméně konkrétní vyjádření toho, v jakých případech může být osoba ze zákonných důvodů zbavena života, zde nenajdeme. To je třeba hledat v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášené pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Úmluva“), která je též součástí Českého právního řádu ve smyslu čl. 10 Ústavního zákona č. [1/1993](#) Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“). „Čl. 2 Úmluvy, který zakotvuje právo na život a stanoví okolnosti, za kterých může být zbavení života ospravedlněno, je jedním z nejdůležitějších ustanovení Úmluvy, od kterého není povolena žádná možnost derogace.“[2] Ve výše zmíněném čl. 2 odst. 2 Úmluvy se uvádí, že „zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí,
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené,
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“

Na oprávnění policisty uvedené v § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii je možno nahlížet ze dvou různých hledisek. A to jednak z hlediska praktického, tedy naplnění podmínek vyjádřených v zákoně v případě využití tohoto oprávnění. A dále z hlediska teorie, ve smyslu posouzení samé podstaty tohoto oprávnění. Jinak řečeno, zda má toto oprávnění v moderní demokratické společnosti založené mimo jiné na principu humanity stále své místo, či je naopak přežitkem z dob minulých a bude časem z právního řádu odstraněno podobně jako tomu bylo například v případě trestu smrti.

Pokud jde o naplnění zákonných podmínek v rámci využití oprávnění dle § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii, je zde stěžejním pojmem, na kterém je toto oprávnění v podstatě „postaveno“, pojem „nebezpečný pachatel“. Je až překvapivé, že zároveň se jedná o pojem značně neurčitý. Což je o to více zarážející uvědomíme-li si, že přesné vymezení tohoto pojmu může být za určitých okolností doslova „otázkou života a smrti“. Neboť „rozhodnutí označit osobu za „nebezpečného pachatele“ je zcela zásadní povahy. A to z toho důvodu, že zasahující policisté jsou proti „nebezpečnému pachateli“ oprávněni použít zbraň, a to i v případech, kdy proti ostatním pachatelům zbraně použít nelze. Je tedy nutné konstatovat, že český zákonodárce zcela nedostatečně vymezil pojem „nebezpečný pachatel“ a bylo by velmi žádoucí, aby došlo k vymezení tohoto pojmu.“[3] Nicméně v současnosti, jak již bylo řečeno, se jedná o jeden z vágních právních pojmů, který není nikde v zákoně závazným způsobem definován a jeho výklad je tak ponechán pouze na právní teorii a judikatuře. „Podle právní teorie je za nebezpečného pachatele třeba považovat:

- a) zvláště závažného recidivistu podle § 41 trestního zákoníku,
- b) pachatele závažného úmyslného trestného činu, který byl při jeho spáchání nebo bezprostředně poté přistižen,
- c) pachatele úmyslného trestného činu, o kterém vyjde najevo, že je ozbrojen,
- d) vězně na útěku,
- e) osobu, která byla nadřizovaným nebo jiným oprávněným orgánem za nebezpečného pachatele výslovně označena.“[4]

V případě naplnění jednotlivých podmínek, za nichž lze osobu označit jako „nebezpečného pachatele“ lze dovodit, že se **nejedná** o podmínky kumulativní. To znamená, že postačí, pokud je naplněna samostatně kterákoliv z výše uvedených podmínek.

Případná budoucí zákonná úprava pojmu „nebezpečný pachatel“ by logicky mohla vycházet z výše uvedené definice tohoto pojmu, dosud užívané v právní teorii a judikatuře. Nicméně bych k takovému vymezení pojmu „nebezpečný pachatel“ chtěl uvést několik poznámek, jež by dle mého názoru měla tato případná budoucí právní úprava reflektovat. Pokud jde o první z pěti bodů, jež obsahuje současná definice pojmu „nebezpečný pachatel“, je třeba připomenout, že *„nový trestní zákoník už pojem „zvlášť nebezpečný recidivista“ nezná“*. [5] Tento pojem by tak bylo vhodnější nahradit některým z pojmů užívaných v rámci současného platného trestního zákoníku, který pojmu „zvlášť nebezpečný recidivista“ významově nejbližší odpovídá. Mohlo by se jednat například o pojem „pachatel zvlášť závažného zločinu“ ve smyslu § 14 odst. 3 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“).

V souvislosti s označením (jakéhokoliv) vězně na útěku za „nebezpečného pachatele“ (bez ohledu na to, za jaký trestný čin byla osoba odsouzena, tak jak je to obsahem současné definice pojmu „nebezpečný pachatel“), je vhodné uvést následující úryvek z odůvodnění rozsudku Evropského soudu pro lidská práva, v němž se uvádí. *„Uprchlíci jako vězni pracovali na stavbě z níž uprchli. K posouzení, zda bylo použití síly (střelné zbraně) „absolutně nezbytné“, bylo nutno vzít v úvahu skutečnost, že oba uprchlíci byli odsouzeni za nenásilný trestný čin a nepředstavovali pro policisty nebo ostatní osoby hrozbu. Soud je tedy toho názoru, že nemůže být za žádných okolností „absolutně nezbytné“ ve smyslu čl. 2 odst. 2 Úmluvy použití smrtící zbraně k zadržení osoby podezřelé ze spáchání nenásilného trestného činu, která momentálně neohrožuje život zasahujícího policisty ani jiné osoby, i když její nepoužití (myšleno zbraně) může případně znamenat neúspěšné zadržení takové osoby na útěku“*. [6] Z toho jasně vyplývá, že Evropský soud pro lidská práva neshledává ve svém rozhodnutí za „nebezpečného pachatele“ vězně na útěku, pokud se jedná o vězně, který byl odsouzen za nenásilnou trestnou činnost a nepředstavuje pro policisty nebo ostatní osoby bezprostřední hrozbu, což by bylo vhodné v definici pojmu „nebezpečný pachatel“ též zohlednit.

V posledním případě je osobu za „nebezpečného pachatele“ oprávněn označit nadřízený policisty nebo jiný oprávněný orgán. Zde však není blíže uvedeno na základě jakých skutečností nadřízený policisty či oprávněný orgán osobu takto označí. Zda pouze na základě skutečností uvedených pod některým z písm. a) až d) samotné definice pojmu „nebezpečný pachatel“, či na základě jiných skutečností zde výslovně neuvedených a pokud ano, tak na základě jakých dalších skutečností? Neboť v tom případě by se jednalo o možnost značného rozšíření tohoto pojmu, jež není ani na příkladech upraven.

Pokud jde o samotnou podstatu oprávnění policisty použít zbraň v případech uvedených v § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii, jež vychází z čl. 2 odst. 2 Úmluvy, zde je dle mého názoru třeba vzít v potaz především uplatnění zásady proporcionality a zásady humanity, jež představují obecné právní zásady uplatňované v rámci celé evropské právní kultury. *„Moderním ústavním nepsaným pravidlem, které dnes již podle konstantní judikatury ústavní soud rovněž aplikuje, je princip proporcionality, který náleží mezi obecné zásady právní, jež sice nejsou v právních předpisech výslovně obsaženy, avšak v evropské právní kultuře se bezesbýtku uplatňují. Ve světle těchto obecných zásad právních také interpretuje ústavní předpisy, především Listinu základních práv a svobod. Taková interpretace se pak promítá i do výkladu jednotlivých právních předpisů.“* [7] Proto se domnívám, že z této zásady vychází a prostřednictvím ní jsou interpretována i jednotlivá ustanovení obsažená v Úmluvě.

Samotný princip proporcionality je dle Ústavního soudu *„vystavěn metodologicky na třech krocích. Prvním krokem je hodnocení vhodnosti, dle něhož musí být příslušné opatření vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Druhým krokem je zkoumání potřebnosti opatření, dle něhož je povoleno použít pouze nejšetrnějšího - ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám - z více možných prostředků. Lze-li sledovaného účelu ve stejné či podobné míře dosáhnout alternativními prostředky, je pak ústavně komformní ten, jenž danou ústavně chráněnou hodnotu omezuje v míře nejmenší. Třetím krokem je posouzení*

přiměřenosti (v užším smyslu), aby újma na základním právu nebyla nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli, tj. opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva či svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky přesahovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních.“[8]

Co se týká prvního „kroku“, na němž je dle Ústavního soudu vystavěn princip proporcionality, tak použití zbraně je bezesporu prostředkem, pomocí něhož lze za určitých okolností úspěšně dosáhnout zamýšleného cíle sledovaného zákrokem. Druhý „krok“, jenž dle Ústavního soudu představuje použití nejšetnějšího z více možných prostředků, je vyjádřen přímo v zákoně o policii,[9] jakož i v Úmluvě.[10] V praxi může reálně nastat situace, kdy za daných okolností nelze žádným z mírnějších alternativních prostředků (varovný výstřel, hrozba namířenou střelnou zbraní atd.) dosáhnout účelu sledovaného zákrokem bez rizika, že cíl sledovaný zákrokem (dopadení „nebezpečného pachatele“) nebude naplněn.

Nejvíce diskutabilní je ovšem z mého pohledu naplnění posledního ze tří výše zmíněných „kroků“, tedy posouzení přiměřenosti v „užším smyslu“. Oprávnění policisty upravené v § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii je založeno na myšlence, že samotný pobyt „nebezpečného pachatele“ na svobodě (i přesto, že v danou chvíli nikoho svým jednáním bezprostředně neohrožuje na životě ani na zdraví) je pro společnost natolik nebezpečný, že je třeba jeho pobyt na svobodě omezit, a to i za cenu jeho případného zranění či usmrcení. Tento postup je ospravedlňován myšlenkou, že není vyloučeno (či je dokonce pravděpodobné), že v případě, kdy by „nebezpečný pachatel“ byl (či jen dočasně než by došlo k jeho pozdějšímu dopadení) ponechán na svobodě, došlo by v budoucnu z jeho strany k ohrožení životů či zdraví osob. „*Policisté tak brání životy, zdraví a důležité zájmy společnosti i v případech, kdy nebezpečí nehrozí přímo.*“[11] Stojí zde tak proti sobě navzájem dva významné zákonem chráněné celospolečenské zájmy. Na jedné straně je to zájem společnosti na dopadení „nebezpečného pachatele“, jenž představuje potenciální hrozbu pro ostatní členy společnosti. A na straně druhé zájem společnosti na individuální ochraně života jednotlivce, tedy naplnění práva na život jakékoliv osoby.

Závěr

Zákon v drtivé většině případů připouští újmu na lidském životě či zdraví pouze za situace, kdy je stejně významný zákonem chráněný zájem (tedy lidský život či zdraví) ohrožen **bezprostředně**. [12] V případě použití zbraně dle § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii, se jedná o výjimku z tohoto obecného pravidla, neboť ohrožení či zbavení života osoby (použití zbraně policistou nesmí primárně směřovat k usmrcení osoby proti níž policista zakročuje, [13] nicméně riziko usmrcení osoby v případě použití zbraně zde vždy z povahy věci reálně existuje) má v tomto případě defakto **preventivní charakter** (je realizováno na základě předchozího protiprávního jednání, ze kterého se vyvozuje reálná možnost, že „nebezpečný pachatel“ se i v budoucnu dopustí násilného jednání), v širším smyslu má tedy svým způsobem vlastně charakter **následku** za **předchozí** jednání této osoby, ze kterého se dovozuje její případné jednání **budoucí**. V souvislosti s tím, že Úmluva (ani Listina) trest smrti (jakožto **následek** za předchozí protiprávní jednání a zároveň preventivní opatření do **budoucna**, aby se pachatel takového jednání již nemohl dopouštět) nepřipouští, se toto ustanovení z mého pohledu jeví jako poměrně diskutabilní. Neboť jestliže se „nebezpečný pachatel“ policistům vzdá, může být za (jakékoliv) své protiprávní jednání potrestán maximálně výjimečným trestem odnětí svobody na doživotí. Ovšem v případě, kdy se „nebezpečný pachatel“ například pokusí o útěk, může být v souvislosti s tím samým předchozím protiprávním jednáním za jistých okolností legálně veřejnou mocí zbaven života. Zůstává tak otázkou, zda v moderní demokratické společnosti, založené mimo jiné na principu humanity, je stále ospravedlnitelné, aby zákonným způsobem mohlo dojít ke zbavení života osoby ve formě preventivního opatření či následku za její předchozí protiprávní jednání.

Mgr. Pavel Všeticka,
policista

Literatura a prameny

Články:

R. Ondruš, P. Vytopil „Použití zbraně policistou ČR“, ASPI, 2011.

Soudní rozhodnutí:

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 43577/98. Název: Nachová a další proti Bulharsku.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 20. 12. 2004, sp. zn. 50385/99. Název: Makaratzis proti Řecku.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 350/03

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3271/13

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1623/2011

Právní předpisy:

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. [1/1993](#) Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. [2/1993](#) Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. [273/2008](#) Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[1] Srov. Čl. 6 odst. 4 Listiny

[2] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 20. 12. 2004, sp. zn. 50385/99. Název: Makaratzis proti Řecku.

[3] R. Ondruš, P. Vytopil „Použití zbraně policistou ČR“ ASPI, 2011.

[4] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1623/2011

[5] Tamtéž.

[6] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 43577/98. Název: Nachová a další proti Bulharsku.

[7] Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2005 sp. zn. III. ÚS 350/03

[8] Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2014 sp. zn. I. ÚS 3271/13

[9] Srov. § 56 odst. 2 a 4 zákona o policii.

[10] Srov. čl. 2 odst. 2 Úmluvy.

[11] R. Ondruš, P. Vytopil „Použití zbraně policistou ČR“ ASPI, 2011.

[12] Srov. např. § 28 a 29 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[13] Srov. § 56 odst. 4 zákona o policii.

Další články:

- [Nepravomocné povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních – hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)